

Sosiaali – ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

LAUSUNTO

16.11.2017

Viite: STM/3719/2017 lausuntopyyntö kannustinloukkuja pohtineen työryhmän raportista

Eläkeläisjärjestöjen etujärjestö EETU ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto kannustinloukkuja pohtineen työryhmän raportista. Lausuntonamme toteamme seuraavaa

YLEISTÄ

Työkyvyttömyyseläkkeen ja työ- tai yritystulojen yhteensovittaminen on haasteellista. Ansaintarajan seuraaminen on koettu hankalaksi sekä työntekijä- että työnantajapuolella. Eläkkeen lepäämään jättäminen ja ylipäättään työkyvyttömyyseläkkeeltä työmarkkinoille palaamisen kokeileminen vaatii lähes täyden työkyvyn sekä rohkeutta hypätä vakiintuneesta toimeentulosta suureen epävarmuuteen.

Jäsentemme kokemukset osoittavat, että raportin mainitseman nykyjärjestelmän ongelmat ovat todellisia. Monien eläkeläisten kohdalla vakiintunut ansiotaso on jättänyt osatyökyvyttömyyseläkkeen ja täyden työkyvyttömyyseläkkeen tason matalaksi. Samalla ansiorajat ovat jääneet vaatimattomaksi ja tehneet työnteon käytännössä mahdottomaksi.

Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevat henkilöt eivät myöskään ole voineet vastaanottaa palkankorotuksia ansaintarajojen takia. Jos tulot ovat alun perin lähellä ansaintarajaa, eläkkeensaajat ovat joutuneet kieltäytymään korotuksista. Ainut keino jatkaa työssä on ollut viikoittaisen työajan vähentäminen.

EETU ry katsoo, että työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulojen yhteensovittaminen tulee saada nykyistä kannustavammaksi. Hyvä keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi olisi ottaa käyttöön lineaarinen malli, jossa työansio pienentää maksussa olevaa eläkettä portaattomasti. Nykyinen osatyökyvyttömyyseläkkeestä ja täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä koostuva malli on liian jäykkä. Se ei tue riittävästi osatyökykyisten työhön paluuta. Olemme työryhmän kanssa samaa mieltä siitä, että myös täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen olisi hyvä ottaa käyttöön lineaarinen malli. Kuten raportissa ehdotetaan, toimeenpanon ja eläkejärjestelmän loogisuuden vuoksi lineaarinen malli olisi hyvä olla käytössä sekä työeläke- että kansaneläkejärjestelmässä.

Emme kuitenkaan näe riskiä siitä, että lineaarisen mallin käyttöönotto johtaisi tilanteeseen, jossa työskentely työkyvyttömyyseläkkeellä muodostuu pelkkää työntekoa houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi. Työkyvyttömyyseläkettä ei Suomessa myönnetä kevyin perustein. Lineaarinen malli mahdollistaisi monille työkyvyttömille, toimeentulon rajoilla sinnitteleville suomalaisille mahdollisuuden kokeilla työntekoa.

Osatyökyvyttömyyseläkkeessä suojaosuudeksi ehdotetaan 50 prosenttia eläkkeen perusteena olevista ansioista, kuitenkin vähintään 600 euroa kuukaudessa. Kansaneläkejärjestelmässä täyden osatyökyvyttömyyseläkkeen määräksi ehdotetaan puolikasta takuueläkettä ja lineaarista mallia sovellettaisiin vastaavasti kuin työeläkkeissä.

EETU ry pitää työryhmän ehdottamaa suojaosuutta liian matalana. Huomautamme, että aiemmin kansaneläkkeessä suojaosuudeksi määriteltiin takuueläkkeen suuruus! Nyt työryhmä esittää – tasapuolisuusperusteella – samaa minimisuojaosuutta kaikkiin työkyvyttömyyseläkkeisiin. Mikäli suojaosuutta kansaneläkejärjestelmässä laskettaisiin työryhmän ehdottamalla tavalla, saattaisi sillä olla työnteon ja eläkkeen joustavamman yhdistämisen tavoitteen kannalta kielteinen vaikutus. Samaan aikaan näiden henkilöiden taloudellista tilannetta on viime vuosina jo muutenkin heikennetty kansaneläkeindeksin leikkaamisen ja jäädyttämisen vuoksi. Heidän taloudellista rasisustaan ovat pahentaneet myös korkeat lääkekustannusten omavastuut, palvelumaksujen suuret korotukset, sairausvakuutuskorvauksien leikkaukset, energiaverojen nostot sekä Kelan matkakustannusten omavastuuosuuden nosto.

Työeläkelakien mukaisessa osatyökyvyttömyyseläkkeessä käytettävän suoja-osuuden tasoa ehdotetaan alennettavaksi nykytasosta. Tällä hetkellä osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva henkilö voi ansaita korkeintaan 60% eläkkeen pohjana olevasta vakiintuneesta ansiotasosta. Työryhmän kaavailema 50 % suojaosuuden maksimitaso merkitsisi käytännössä heikennystä nykytilaan. Työryhmä itsekkin toteaa raportissaan, että muutokset eivät olisi kaikkien kannalta positiivisia. Jos henkilö työskentelee tällä hetkellä maksimipisteessä, eli osatyökyvyttömyyseläkkeellä 60 prosenttia aikaisemmasta vakiintuneesta ansiosta, ja tarkoitus ei ole lisätä työntekoa, lineaarinen malli leikkaisi hänen kokonaistuloaan. Kuten työryhmä toteaa, nykyään lähes puolella kaikista 23 486 osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ansiot vastaavat 50–60 prosenttia aikaisemmasta vakiintuneesta ansiotasosta. Tästä joukosta melkein puolella osatyökyvyttömyyseläkkeen aikaiset ansiot ovat erittäin lähellä 60 prosentin ylärajaa. Tätä taustaa vasten aiempaa matalampi ansaintaraja käytännössä vesittää uudistuksen tavoitteen. EETU ry vaatii osatyökyvyttömyyseläkkeen ansaintarajan säilyttämistä nykyisessä 60 %:ssa vakiintuneesta ansiotasosta. Huomautamme, että osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työkyky on pitkäaikaisesti alentunut ja työnteko eläkkeellä on monille kokeilu, jonka tuloksista ei ole takeita.

Osatyökyvyttömyyseläke kansaneläkejärjestelmään

Työryhmän ehdottaa kansaneläkejärjestelmän osatyökyvyttömyyseläkkeen käyttöönottoa niille, joille maksetaan osatyökyvyttömyyseläkettä myös työeläkejärjestelmästä. Osatyökyvyttömyyseläkkeen täydeksi määräksi työryhmä ehdottaa puolikasta takuueläkettä. EETU ry on Kansaneläkelaitoksen kanssa samaa mieltä siitä, että kansaneläkejärjestelmän osatyökyvyttömyyseläkkeeseen tulisi olla oikeus riippumatta siitä,

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry

Pensionärsförbundens intresseorganisation rf

saako henkilö osatyökyvyttömyyseläkettä työeläkejärjestelmästä. Ongelmallisena pidämme työryhmän ehdotusta siitä, että suojaosuuden määrä asetettaisiin puoleen täydestä takuueläkkeestä.

Lineaarisen mallin käyttöönotto täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä

EETU ry yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että lineaarinen malli olisi hyvä ottaa käyttöön myös täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä oleville. Luonnollisesti heidän kohdallaan ansiorajat olisivat matalammat kuin osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevilla.

Yhdymme työryhmän näkemykseen siitä, että – jotta järjestelmän toimeenpano olisi sujuvaa ja eläkejärjestelmä toimisi kokonaisuutena eläkkeensaajan kannalta loogisesti - lineaarinen malli olisi hyvä olla käytössä sekä työeläke- että kansaneläkejärjestelmässä. Emme kuitenkaan yhdy työryhmän esittämään huoleen siitä, että lineaarimalli johtaisi tilanteeseen, jossa työskentely työkyvyttömyyseläkkeellä muodostuu pelkkää työntekoa houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi.

Lineaarinen malli voisi vähentää eläkeläisköyhyyttä

Eläkeläisten köyhyys koskettaa satoja tuhansia suomalaisia. Vuonna 2015 Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea moitti Suomen sosiaaliturvaetuuksien tasoa riittämättömäksi. Tästä huolimatta useiden perusturvaetuuksien tasoa on leikattu myös vuosina 2016-2017. Suomalaisen kansaneläkkeen taso on monien asiantuntijoidenkin toimesta todettu riittämättömäksi.

EETU ry huomauttaa, että lineaarisen mallin käyttöönotto voisi olla uusi keino eläkeläisköyhyyden vähentämiseksi. Näyttää kuitenkin siltä, että työryhmän työtä on leimannut epäluottamus sen pelätessä sitä, että joidenkin eläkkeensaajien eläke- ja työtulot ylittävät eläkettä edeltävän vakiintuneen ansiotason. Suurempana ongelmana EETU ry pitää sitä, että Suomessa on liikaa työkyvyttömyyseläkkeellä olevia henkilöitä, joiden eläkkeen pohjana oleva vakiintunut ansiotaso on jäänyt matalaksi. Heidän kohdallaan työryhmän pohtimat ansaintakattomallit asettavat liian tiukat rajat työskentelylle. Kannustinloukkutyöryhmä olisikin voinut huomioida raportissaan suomalaisen sosiaaliturvan tasosta esitetyn kritiikin.

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:n puolesta

Anssi Kemppi

hallituksen jäsen

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry